

«Нескорений дух народу, що боронить свою державу...»

Урок-мікс за романом Джона
Бойна «Хлопчик у смугастій
піжамі» та повістю Івана
Франка «Захар Беркут»

УДК 373.5.016:821.09(415)(092)БОЙН+821.09.161.2+18/19*(092)ФРАНКО
<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.3.336567>

*... коли б кожний інший любив свій
кутик, то, певно, усі люди жили б
на світі спокійно й щасливо*

Іван Франко «Захар Беркут»

ХІД УРОКУ

I. Етап орієнтації.

- Створення сприятливого мікроклімату у класі.
- Привітання.
- Налаштування на урок.
- Мотивація навчальної діяльності.

Учитель зарубіжної літератури (на тлі музики та відео, що демонструються на екрані, за покликанням <https://cutt.ly/kwJyoWLy>). Серед таємничої темряви мерехтять полум'я свічки, свічки пам'яті і спогадів про тих людей, які загинули під час війни. Це головні ворота табору смерті Аушвіц. Через ці ворота на територію табору переповненими потягами завозили ув'язнених. Усі шість таборів смерті нацисти збудували на території Польщі, і найбільшим з них став Аушвіц.

- Евристична бесіда.
 - Що вас найбільше вразило у цьому відео?
 - На які історичні події налаштував цей сюжет?
 - Чи актуальна ця інформація для сьогодення?

© Валентина Маєвська, Надія Тивоненко, Леся Ківва., 2025

Валентина Маєвська,
учителька зарубіжної літератури,

Надія Тивоненко,
учителька української мови і літератури,

Леся Ківва,
учителька історії,
Малинський ліцей № 2 Житомирської області

Головні ворота табору Аушвіц

Після закінчення війни союзні війська стикнулися з тим, що більшість німців не сприймали дії нацистів як злочини. Вони стверджували, що нічого не знали. Лише меншість визнала провину. Цей сюжет змусить збагнути свою відповідальність за злочини проти людяності всіх, хто чинив і чинить наругу над людьми.

Учитель історії (налаштування учнів / учениць на історичну епоху XII ст.). Складні періоди в історії людства були завжди. Пригадайте, якими ж історичними подіями було наповнене XII ст.

- Евристична бесіда.
 - Чи мали наші предки досвід боротьби за свою державність?
 - Які князі періоду Русі-України були ініціаторами найвідоміших походів проти загарбників?
 - Як ви розумієте вислів з книги Володимира Мономаха «Повчання дітям», яку він написав у 1117 році: «Оружжя не знімайте...»? Чи актуальний він сьогодні?

Кожен народ любить рідну землю, робить усе для розквіту своєї держави, для її слави, свободи, незалежності. Ми, українці, маємо усі підстави пишатися тим, що наша держава не раз переживала дні могутності й слави, мала і має справді легендарних героїв, мужньо долає найважчі випробування. І потім відроджується, виростає з руїн, виховує нові покоління закоханих у рідну землю лицарів правди і волі.

Формулювання теми уроку: «**Нескорений дух народу, що боронить свою державу...**»

II. Етап оголошення теми уроку та покладання мети.

- Робота з епіграфом.

Учитель української літератури:

— Про який кутик веде мову І.Франко?

— У чому є спокій і щастя людини, за словами І.Франка?

— Чи потрібно розрізняти поняття «Батьківщина» і «батьківщина»?

Іван Франко, очевидно, даремно обрав для свого твору Тухольщину, прекрасні карпатські краєвиди, чарівну природу, народ, славний своєю героїчною історією.

Село Тухля існує насправді на Львівщині. Назву селища пов'язують із загибеллю великої кількості ординців, від яких по всій околиці йшов поганий (тухлий) запах (*знайдіть це селище на карті*). 1240 року онук Чингісхана — засновника й хана Монгольської імперії — хан Батий вогнем і мечем плюндрував землі Русі-України. Орда безжалісно нівечила долі сотень людей, несучи їм зубожіння, рабство та смерть.

Але наш український народ вистояв, не зламався і дав гідну відсіч ворогові.

- «Мозковий штурм»

— Хто з героїв повісті І.Франка «Захар Беркут» вам найбільше запам'ятався і чим саме?

— Чи можна тухальців назвати героями?

- «Асоціативний куц»

— У чому проявлявся нескорений дух народу, що боронив свою державу? (У єдності, злагоді, довірі, любові до своєї землі...)

Очікувані результати:

Знаннєва складова: учень / учениця має знати тексти, особливості сюжетів і композицій, навички аналізу, сюжетні лінії, тематику та проблематику художніх творів; історичні події XII—XIII ст., XIX—XXI ст., особливості розвитку провідних держав світу; бути обізнаними з термінологією, правилами ведення дискусії, біографічними даними про письменників.

Діяльнісна складова: вміти аналізувати епоху, тексти творів, давати характеристики героїв, висловлювати свою думку, аналізувати і систематизувати інформацію, виробляти навички роботи в парах, групах, колективі під час дискусії.

Ціннісна складова: вміти висловлювати судження та робити висновки.

Тип уроку: систематизація та узагальнення вивченого матеріалу.

Вид уроку: урок-мікс.

Обладнання: портрети письменників, відео, презентації, схеми, карта України, роздатковий матеріал, підручники.

— Що таке дискусія?

(За словником іншомовних слів, слово *дискусія* походить з латинської мови *diskussio*, що означає дослідження, розгляд — це форма колективного обговорення, мета якого — виявити істину або знайти правильний розв'язок порушеного питання через висловлення власних міркувань та зіставлення поглядів опонентів на проблему).

Для того щоб дискусія була корисною і сприяла ефективному розглядові порушеної проблеми, варто дотримуватися певних правил.

Правила проведення дискусії:

1. Не викликати в опонента стану ефекту, гніву, роздратування, щоб послабити його позицію або спровокувати до логічних помилок.
2. Не принижувати гідності опонента, виявляти повагу до нього.
3. Не відволікати від предмета обговорення.
4. Не припускати звинувачень на адресу опонента.
5. Не використовувати психологічний тиск на опонента.
6. Не говорити «ні», особливо, коли опонент говорить «так».
7. Не радіти відкрито з поразки опонента.

III. Етап організації навчальної діяльності.

Учитель зарубіжної літератури. Можна скільки завгодно запліщувати очі на реальність, вона все одно наздожене і покарає.

Перенесімося в реалії ХХ ст. Як ви вважаєте, що є спільним у творах І. Франка «Захар Беркут» та Дж. Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі»? Ми з вами з'ясуємо це під час дискусії.

- Дискусія на основі твору Дж. Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі».

— Чому родина Бруно залишила будинок у Берліні і переїхала до нового помешкання?

— Що бентежило Бруно у новому місці?

— Як ви розумієте слова Шмуля до Бруно «Ти перебуваєш на неправильному боці загорожі»?

— Яка трагедія відбувалася щодня в таборі з дітьми і дорослими?

— Як ви розумієте слова: «Хоч і в путах, я все буду вільний чоловік. У мене пута на руках, а в тебе на душі»? Кому вони належать?

У творі відсутні описи злочинів нацизму. Письменник обрав інший шлях, він будує свою оповідь з погляду сина коменданта концтабору. Наївність і дитячість хлопчика у романі уособлюють небажання більшості дорослих німців визнавати, що нацист-

Інтегроване навчання

ська Німеччина насправді коїла жахливі речі. Це і є мораль роману.

Учитель історії. Чим довше заперечувати жахливу правду, тим більше ймовірності, що все закінчиться трагічно.

- Метод «Коло Вена».

Проведіть паралелі між подіями боротьби русичів з монголо-татарами і українців з нацистами під час Другої світової війни, визначте спільні та відмінні риси.

Афіші фільму «Хлопчик у смугастій піжамі» (режисер Марк Герман, 2008 р.)

Поміркуйте, чому нації, винні в масових трагедіях, мають пройти період каяття, як к це було в німців щодо євреїв?

Учитель зарубіжної літератури. Доходимо висновку, що події Другої світової війни позначилися на долях як поневолених народів, так і німців.

Твір оживає, коли ми, крім прочитаного, можемо його побачити.

- Робота з відеоджерелами. Перегляд трейлера до фільму «Хлопчик в смугастій піжамі» (режисер Марк Герман, 2008 р.) за покликанням <https://cutt.ly/pwJyshNs>

- Які головні події твору відображені в ролику?
- Які ще епізоди ви хотіли б згадати в трейлері до фільму?

Кадр із фільму «Хлопчик у смугастій піжамі» (режисер Марк Герман, 2008 р.)

IV. Підсумковий етап.

Учитель української літератури.

- Яка трагедія відбувається сьогодні з нашими дітьми та дорослими?
- Яким життя буде після нас?
- Що ми залишимо нашим нащадкам?
- Чи будуть вони пишатися нами?
- Про що були останні слова та помисли Захара Беркута?

- Робота з текстом (учень читає).

«Нинішня наша перемога — велике діло для нас. Чим ми перемогли? Чи нашим озброєнням тільки? Ні. Чи нашою хитрістю тільки? Ні. Ми перемогли нашим громадським ладом, нашою згодою і дружністю. Доки будете жити в громадському порядку, дружно держатися купи, незламно стояти всі за одного, а один за всіх, доти ніяка ворожа сила не побідить вас... Але я знаю, що погані часи настануть для нашого народу..., і пожруть вони силу народу... Але серед тих злиднів знов нагадає собі народ своє давнє громадянство, се ошадить йому ціле море сліз і крові, цілі століття неволі.

Щаслив, кому судилося жити в ті дні! Се будуть гарні дні, дні весняні, дні відродження народного! При-

йде пора, іскра розгориться новим огнем!»

- Як стверджується нині заповіт Захара Беркута?
- Що допомагає в наші дні українському народові боронити землю від навали сучасних ординців?

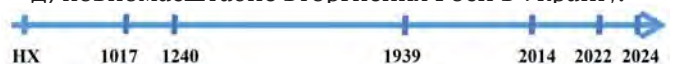
Учитель зарубіжної літератури. Кожна історія має своє продовження... Не встиг письменник поставити крапку у романі «Хлопчик у смугастій піжамі», як він уже твердо знав, що напише продовження цього твору, який вийшов друком символічною для нас українців дати — 2022 року.

Учитель історії.

- Робота з лінією часу.

Позначте на лінії часу дати подій, про які ми згадували сьогодні на уроці:

- рік написання «Повчання дітям Володимира Мономаха»;
- плюндрування монголо-татарами земель Русі-України;
- початок Другої світової війни;
- початок російсько-української війни;
- повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Інтегроване навчання

Восени 2014 року після російського вторгнення в Україну сформовано 53-тю окрему механізовану бригаду, яка активно вела бойові дії біля Авдіївки, Оріхова, Горлівки, на Світлодарській дузі. У 2020 році бригаді присвоєно почесне ім'я князя Володимира Мономаха. Гаслом військових цього підрозділу є

слова Володимира Мономаха з його «Повчання» — **«Оружжя не знімайте».**

V. Домашнє завдання.

Об'єднайтеся в пари і намалуйте плакат (колаж) на антивоєнну тематику. Поясніть ідею проєкту.

Нарукавний знак (шеврон) 53 ОМБр імені князя Володимира Мономаха

Поштова марка України «900 років Уставу Володимира Мономаха», 2013 рік